

Иван М. Ђорђевић

ЗИДНО СЛИКАРСТВО СРПСКЕ ВЛАСТЕЛЕ У ДОБА НЕМАЊИЋА

Ова књига је припремљена на основу архивског материјала из Београдског факултета за Београд 28. јуна 1983. године, према списку који је приложио проф. др Милош Ј. Ђорђевић, проф. др Љубомир Ђорђевић и проф. др Тодор Ђорђевић. Током 1984-1985. године је извршен детаљан архивски рад у циљу провере и објаве података о зидном сликарству у Српској влади. И поред тога, књига је издата у ограниченом броју, али која је издата још 1987. године. Ова књига је издата у ограниченом броју, али која је издата још 1987. године. Ова књига је издата у ограниченом броју, али која је издата још 1987. године.

Београд
1994

I

Муштуиште
Богородица Одигитрија
око 1317-1320

Цркву Богородице Одигитрије у селу Муштуишту недалеко од Суве реке "почео је из темеља" и сазидоа 1315. године велики казнац Јован Драгослав са женом Јеленом, сином Станишом и ћерком Аном. О томе сведочи камени натпис на надвратнику западног улаза: + поче се: и създа се: в(о)ж(ъ)ствъни· і всесътнн· храмъ прѣч(и)стие вл(а)д(и)ч(и)це н(а)ше в(о)городице ѿдигитрие: іс темелиа ва дан прѣвисокаго· кралѣ· вѣрша с трѣдомъ і съ споспешениемъ· іѡ(а)на великаго казнца· драгослава· съ еленомъ· с подрѣжкомъ своимъ· і станишомъ с(ы)номъ си· и съ аномъ дъщерню си· в(ъ) лѣт(о): 5· ѿ· ѿ· енд(икта) к³¹. Иако се о живописању у натпису не говори, сва је прилика да је оно могло настати између 1317. и 1320. године. Наиме, обичај је био да се после зидања сачека година или две ради слегања грађевине, а и стилска анализа упућује да је ова декорација настала пред крај владавине краља Милутина³². У време подизања цркве ктитор Јован Драгослав носи титулу великог казнаца, дакле има високи положај централне управе српске државе. Остаје отворено питање намене ове задужбине.

Богородичина црква у Муштуишту је грађевина уписаног крста са једном куполом коју носе четири слободна ступца. На жалост, у њој је сачувано мало живописа и то у северозападном углу наоса и на луцима олтарa. Доњу зону стојећих фигура наоса чине део арханђелове руке са мачем, свети Теодор Тирон, свети Теодор Стратилат (с. део з. зида), непозната светитељка са крстом (с. страна с.-з. стуб.), непозната светитељка са круном, можда света Недеља (з. страна с.-з. стуб.). Од попрсја мученика остали су непозната светитељка (и. страна ј. лука с.-з. травеја) и свети Пантелејмон (з. страна и. лука с.-з. травеја). На темени јужног лука северозападног травеја је попрсје аиђела. Олтарски простор данас представљају само попрсја архијереја, и то два општењена попрсја (ј. лук), свети Климент (и. страна с. лука) и непознати архијереј (з. страна с. лука).

По преосталим фрескама у Муштуишту ово је дело, сва је прилика, двојице сликара. Један је урадио архијереје у олтару. Форма је изведена мркопрвеним цртежом, сенке су мрке и светлозелене, док је инкарнат окер. Широки намази белом означавају светлост на челу, образима, носу. Има и руменила на лицима. Други сликар је радио у северозападном травеју. Код њега је цртеж црвен, сенке светлозелене, а инкарнат светли окер. Ређе се јављају кратке и танке беле линије. Код светих ратника стилизује косу и браду мрком.

Када је реч о натписима примећује се да су легенде уз светитеље у олтару исписане грчки, а да су оснивачки натпис и легенде у наосу на српскословенском.

Одабрана литература: В. Ј. Бурић, *Непознати споменици*, 61-67; Id., *Византијске фреске*, 53, 206; Т. Velmans, *La peinture*, 86, 231.

Кучевиште
Вавеђење Богородице
наос
до 1331

Једна по свему судећи угледна властеоска породица подигла је недалеко од Скопља Богородичину цркву, данас Светог Спаса, у селу Кучевишту, које се још почетком XIV столећа помиње као посед манастира Светог Никите. За одређивање времена настанка најстаријег сликарства од примарног је значаја ктиторски натпис изнад јужних врата у наосу. Веома општењен и сачуван само у прва два реда он је у досадашњим истраживањима различито читан, а самим тим и тумачен³³. Узимајући у обзир све претходне напоре, као год и нашу теренску проверу предлажемо следеће читање: [... създа се и пописа се храмъ